

STIFTELSEN NORSK INSTITUTT FOR
NATURFORSKNING NINA
Postboks 5685 Torgarden
7485 TRONDHEIM
Att. Mathias Andreasen

Saksbehandler, innvalgstelefon

Trond Eirik Silsand, 35 58 61 73

Tillatelse til innsamling av plantemateriale - Hemskilen naturreservat, Vemannsås naturreservat og Vikørøya landskapsvernområde, Larvik kommune

---

Statsforvalteren gir med hjemmel i naturmangfoldloven § 48 tillatelse til innsamling av plantemateriale fra Hemskilen naturreservat, Vikørøya landskapsvernområde og Vemannsås naturreservat. Det er knyttet vilkår til tillatelsen. For Inder Viksfjord naturreservat mener Statsforvalteren at innsamling av plantemateriale ikke rammes av vernebestemmelsene.

Bakgrunn

Vi viser til søknad sendt pr epost 08.10.2021. Det søkes om tillatelse til innsamling av plantemateriale fra urter og andre planter, i forbindelse med kartlegging av sekksporesopper i Norge. Prosjektet er støttet økonomisk av bl.a. Miljødirektoratet. Fruktlegerne til sekksporesopper vokser ofte inni stengler og greiner på vertsplantene. Innsamling av plantemateriale vil i all hovedsak dreie seg om døde eller døende plantedeler. Rot og frø vil bli liggende igjen, og det legges vekt på å påvirke substratet minst mulig. Innsamlingen vil foregå 20. og 21. oktober 2021, og utføres av deltakere på en workshop, under ledelse av NINA.

Det formelle grunnlaget – verneforskrifter og naturmangfoldlov

Søknaden gjelder fire naturvernområder i Larvik kommune. Her gjengis hovedtrekkene i vernebestemmelsene. Se også nedenfor under «vurderinger».

Indre Viksfjord naturreservat

Formålet med fredningen er å «bevare et viktig våtmarksområde i sin naturgitte tilstand og verne om et spesielt rikt og interessant fugleliv, vegetasjonen og annet dyreliv som naturlig er knyttet til området» (verneforskriftens §3). Blant vernebestemmelsene framgår blant annet at «Vegetasjonen i vann og på land er fredet mot skade og ødeleggelse som ikke følger av tillatt ferdsel eller tiltak i medhold av punktene V-VII.» (forskriftens § 4.1).

Hemskilen naturreservat

Formålet med fredningen er å «bevare et spesielt våtmarksområde, på land og i sjø, med det naturlig tilknyttede plante- og dyreliv. Reservatet er egenartet ved å ha særlig verdi som beite- og oppvekstområde for vannfugl i hekkesesongen, og som beite- og hvileområde for vannfugl på trekk. Formålet med fuglefredningsområdet på de tilgrensende arealer er å ta vare på fuglelivet og fuglenes livsmiljø. Arealene med fuglefredningsområde har særlig verdi som beiteområder for ender og gjess og vil bidra til å hindre forstyrrelse av fuglelivet i reservatet» (verneforskriftens §2). Blant vernebestemmelsene for reservatet framgår blant annet at «All vegetasjon på land og i vann (herunder tang og tare) er fredet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet. Nye plantearter må ikke innføres. Planting eller såing er ikke tillatt.» (forskriftens § 3.1). Fuglefredningsområdet som omgir naturreservatet har ingen bestemmelser om beskyttelse av plantelivet.

Vikerøya landskapsvernområde

Formålet med fredningen er å «Formålet med opprettelsen av Vikerøya landskapsvernområde er å ta vare på et kystområde med et vakkert og egenartet natur- og kulturlandskap med det biologiske mangfold som preger landskapet.

I sone A er et viktig delmål å bevare det egenartede kulturlandskapet knyttet til to gjenværende «øygårdsbruk» hvor husdyrbeite har lang tradisjon.

I sone B er et viktig delmål å bevare natur- og kulturlandskapet knyttet til spesielle deler av utmarka, herunder beitede engsamfunn og beitepreget skog med eik og med blandingsskog, og med nasjonalt sjeldne og truede arter av sopp og orkideer.

I sone C er et viktig delmål å bevare kulturlandskapet knyttet til beitede strandenger og voksesteder for nasjonalt sjeldne og truede arter som dvergålegras, hartmannstarr og hjortetrøst.» (verneforskriftens §2).

Blant vernebestemmelsene framgår blant annet at « I sone A og C skal plantelivet beskyttes mot skade og ødeleggelse. Innføring av nye plantearter utenom på innmark og i opparbeidet hage er forbudt.» (forskriftens § 3.2.1). «I sone B er vegetasjonen, herunder døde busker og trær, fredet mot innsamling, skade og ødeleggelse, med unntak av tiltak som skjer med hjemmel i godkjent forvaltningsplan etter § 5, jf. § 3 nr. 2.7.» (forskriftens § 3.2.2).

Vemannsås naturreservat

Formålet med fredningen er å «bevare et skogområde som økosystem med alt naturlig plante- og dyreliv. Av spesielle kvaliteter kan nevnes at området har stor variasjon i skogtyper og høy artsrikdom, herunder mange rødlistearter» (forskriftens § 2). Blant vernebestemmelsene framgår blant annet at «Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er fredet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet. Nye plantearter må ikke innføres. Planting eller såing er ikke tillatt.» (forskriftens § 3.1).

Felles for alle de fire naturvernområdene er at eventuelle unntak fra de nevnte vernebestemmelsene kun kan gjøres med hjemmel i naturmangfoldloven § 48 (dispensasjon fra vernevedtak). For at slik dispensasjon skal kunne gis, må to vilkår samtidig være oppfylt – 1) tiltaket må ikke stride mot vernevedtakets formål, og 2) tiltaket må ikke påvirke verneverdiene nevneverdig.

Alle offentlige beslutninger som kan berøre naturmangfold skal vurderes i lys av prinsippene om bærekraftig bruk i naturmangfoldloven §§ 8-12. Vurderingene skal framgå av beslutningen.

Vurderinger

De fire naturvernområdene har noe ulike vernebestemmelser som berører innsamling av plantemateriale som omsøkt. Disse må i noen tilfeller tolkes for å kunne slå fast om innsamling er

tillatt eller ikke etter vernebestemmelsene. I det følgende vil vi gjennomgå bestemmelsene for hvert av de fire områdene.

Indre Viksfjord naturreservat

Den aktuelle bestemmelsen sier at «*vegetasjonen (...) er fredet mot skade og ødeleggelse*». Henvisningene til andre deler av vernebestemmelsene i samme bestemmelse gjelder blant annet bruk og vedlikehold av beiter, der det gis en generell åpning for «*manuell fjerning av kratt og ugras*» (forskriftens § 5.4). Reservatet ble opprettet i 1981. Andre verneforskrifter fra samme periode har liknende bestemmelser om vegetasjonen. I flere slike framgår det av bestemmelsene at «forbud mot skade og ødeleggelse» kan oppfattes som at innsamling og fjerning av plantemateriale generelt ikke skal være tillatt, jfr blant annet verneforskrift for Børsesjø naturreservat (Skien kommune). Slik unntaksbestemmelsene i forskriften er utformet er det likevel ikke opplag at innsamling av plantemateriale er omfattet av bestemmelsen om skade og ødeleggelse, i det unntaket for «fjerning av kratt og ugras» må oppfattes som å gjelde for alle, ikke bare grunneiere ved utøvelse av landbruksdrift. Unntaket gjelder «beiter», noe som ikke er nærmere spesifisert i bestemmelsene og som på bakgrunn av antatt historisk bruk kan vurderes å omfatte all fastmark og grunt vann i reservatet, uavhengig av nåværende bruk. Det er ikke opplagt hva som er omfattet av begrepene «kratt» og «ugras» - konteksten er «bruk og vedlikehold av beiter», så det kan tolkes som at begrepene skal gjelde planter og vegetasjon som ikke anses som nyttige beiteplanter, noe som kan gjelde de fleste plantearter, avhengig av kontekst. I praksis vil det ikke være noe fysisk forskjell på om plantemateriale fjernes manuelt fordi det er «kratt» eller «ugras», eller av andre grunner. Samlet sett mener vi det er tvilsomt at innsamling av plantemateriale som omsøkt skal oppfattes som forbudt etter vernebestemmelsen. Se også under omtalen av Vikerøya landskapsvernområde for tolkning av begrepet «skade og ødeleggelse» i verneforskrift for landskapsvernområdet. Når det gjelder forekomstene av dvergålegras, se omtale under «Vikerøya landskapsvernområde, sone B (Tjøllingholmen og Skauholmen)» nedenfor.

Hemskilen naturreservat

Vernebestemmelsene sier i klartekst at «*det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet*». Det er ingen særskilte unntaksbestemmelser i forskriften. Eventuelle unntak forutsetter dermed at det kan gis dispensasjon fra vernevedtak med hjemmel i naturmangfoldloven § 48.

Vikerøya landskapsvernområde

Landskapsvernområdet ble opprettet i 2006. Vernebestemmelsene som gjelder innsamling av plantemateriale varierer mellom de ulike sonene. I sone A og C er «*plantelivet*» beskyttet mot «*skade og ødeleggelse*», mens i sone B er «*vegetasjonen*» fredet mot «*innsamling, skade og ødeleggelse*». Skillet i ordlyd må tolkes som at det ikke er forbud mot innsamling av plantemateriale i sone A og C, dvs at dette ikke omfattes av begrepet «skade og ødeleggelse» etter denne forskriften. Sone B omfatter to delområder helt øst i landskapsvernområdet, Tjøllingholmen (som er en «landfast» del av Vikerøya) og Skauholmen (som fremdeles er en holme). Eventuell innsamling av plantemateriale fra Tjøllingholmen og Skauholmen kan kun gjøres dersom det kan gjøres unntak fra vernebestemmelsene med hjemmel i naturmangfoldloven § 48.

Vemansås naturreservat

Vernebestemmelsene sier i klartekst at «*det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet*». Det er ingen særskilte unntaksbestemmelser i forskriften. Eventuelle unntak forutsetter dermed at det kan gis dispensasjon fra vernevedtak med hjemmel i naturmangfoldloven § 48.

I det følgende vil vi gjøre vurderinger av eventuelle påvirkninger på verneverdiene av innsamling av plantemateriale fra de verneområdene og delområdene der det er forbud mot slik innsamling. Ved

vurderinger av eventuelle påvirkninger på plantelivet (jfr naturmangfoldloven § 10 om samlet belastning) ved innsamling av materiale vil det være særlig relevant å vurdere forekomster av rødlistearter og eventuelle andre arter med særlig forvaltningsrelevans. Det er lagt til grunn kjente forekomster som er publisert i Artskart (jfr naturmangfoldloven § 8 om kunnskapsgrunnlaget).

Hemskilen naturreservat

Innenfor naturreservatet er det blant annet påvist buesøtgras (sårbar VU) og dverggyliden (nær truet NT). Buesøtgras er en flerårig art, der innsamling av plante med rot vil medføre negativ påvirkning på bestanden. Også innsamling av betydelige andeler av de overjordiske, grønne delene av planten kan medføre negativ påvirkning. Dverggyliden er en ettårig art, og hele planten dør etter frøsetting. Langsiktig overlevelse av bestanden er avhengig av tilstrekkelig frøproduksjon over tid. Innsamling av frø eller blomsterstand vil derfor kunne føre til negativ påvirkning på bestanden. Øvrig innsamling av plantemateriale fra disse to artene, eller fra andre kjente plantearter i reservatet, vil etter vår vurdering ikke føre til negativ påvirkning. Det kan tenkes at det finnes andre rødlistede og forvaltningsrelevante arter i reservatet som ikke framgår av Artskart (jfr naturmangfoldloven § 9 om føre var-tilnærming). En eventuell tillatelse til innsamling av materiale må derfor ta høyde for dette slik at det ikke åpnes for innsamling av røtter eller betydelige andeler av grønne deler fra flerårige rødlistede arter, eller frø fra ettårige rødlistede arter, også de som ikke framgår av Artskart eller andre kilder.

Vikerøya landskapsvernområde, sone B (Tjøllingholmen og Skauholmen)

Innenfor disse delene av landskapsvernområdet er det påvist blant annet dverggyliden (Skauholmen), bukkebeinurt (nær truet NT) og bendelløk (nær truet NT) (begge på Tjøllingholmen). Forekomster av dvergålegras (sterkt truet EN, og prioritert art) ligger tett inntil sone B i sundet mot Refsholtøya, men disse ligger i sone A eller C og har derfor ingen spesiell beskyttelse etter verneforskriften (men den har slik beskyttelse etter forskrift om dvergålegras som prioritert art). Bendelløk og bukkebeinurt er flerårige arter, se vurderingene for Hemskilen ovenfor.

Vemannsås naturreservat

De to rødlistede treslagene ask og alm (begge sårbar VU) er påvist i reservatet. Av andre uvanlige eller forvaltningsrelevante arter og forekomster er det tidligere kanskje påvist marinøkkel (1903, «Larvik ved Farrisvandet»; svært usikkert om funnet er gjort i reservatet) og blankstorkenebb. Videre er reservatet levested for en lang rekke truede arter av blant annet insekter og sopp som er knyttet til gamle, grove edelløvtrær slik som grov eik. Innsamling av tredeler av slike trær vil kunne føre til negativ påvirkning på verneverdiene. Annen innsamling av plantemateriale fra reservatet kan generelt antas å ikke påvirke verneverdiene negativt, da det er få eller ingen plantearter i reservatet der innsamling vil kunne påvirke bestandene negativt, eller som har betydning for forekomster av andre truede arter fra andre organismegrupper.

Samlet sett mener Statsforvalteren at uttak av plantemateriale som ikke omfatter betydelige andeler av grønne, overjordiske deler eller røtter av flerårige rødlistede arter, eller tredeler fra gamle, grove edelløvtrær, eller frø eller blomsterstand fra ettårige rødlistede arter, ikke vil medføre negativ påvirkning på verneverdiene i reservatene. Slikt uttak vil heller ikke være i strid med formålet med fredningsvedtakene. Vi mener derfor at vilkårene for å kunne gi dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48 er til stede.

God kunnskap om artsmangfoldet i naturvernområdene er en forutsetning for å kunne forvalte verneområdene på en god måte slik at verneverdiene ivaretas på lang sikt. Det kan tenkes at også

kunnskap om sekksporesopp og annen kunnskap innsamlet ifbm workshopen kan være relevant for forvaltningen. Artsfunn fra workshopen både for sekksporesopp og generelt for rødlistede arter, bør derfor gjøres tilgjengelig i Artskart.

Statsforvalterens vedtak

Med hjemmel i naturmangfoldloven § 48 får NINA og deltakere på workshop for undersøkelser av sekksporesopp 20.-21. oktober 2021 tillatelse til innsamling av plantedeler fra Hemskilen naturreservat, Vikerøya landskapsvernområde (sone B) og Vemmannsås naturreservat, alle i Larvik kommune. Følgende vilkår gjelder for tillatelsen:

- Tillatelsen omfatter ikke dødt trevirke, og heller ikke tredeler fra økologisk gamle trær, i Vemmannsås naturreservat.
- På flerårige rødlistede arter som blant annet buesivaks, bukkebeinurt og bendelløk skal det ikke innsamles røtter, og heller ikke betydelige andeler av grønne, overjordiske deler.
- På ettårige rødlistearter som blant annet dverggylden skal det ikke innsamles blomsterstander eller frø.
- Alle artsfunn av sekksporesopp, og alle funn av rødlistede arter som gjøres ifbm undersøkelsene i besøkte naturvernområder, gjøres tilgjengelig i «Artskart» innen 30.06.2022.
- NINA plikter å informere alle som skal delta på selve innsamlingene om ordlyden i tillatelsen inkludert vilkårene.
- Tillatelsen skal medbringes i felt under innsamlingene og skal kunne forevises på forespørsel fra f eks oppsynsmyndighet.

For Indre Viksfjord naturreservat, og for Vikerøya landskapsvernområde sone A og C, (dvs øvrige deler av verneområdet utenom Tjøllingholmen og Skogholmen) er vernebestemmelsene ikke til hinder for innsamling av plantemateriale.

Vi gjør oppmerksom på at tillatelse til innsamling av plantemateriale kun omfatter unntak fra vernebestemmelsene for naturvernområdene. Andre nødvendige tillatelser, slik som fra grunneier ifbm eventuell ferdsel over innmark, eller tillatelse til innsamling av den prioriterte arten dvergålegras, må innhentes separat.

Du kan klage på vedtaket

Frist for å klage på Statsforvalterens vedtak er tre uker fra dette brevet er mottatt. I klagen bør det gå fram hvordan du ønsker vedtaket endret. Du kan sende klagen til Statsforvalteren.

Med hilsen

Arne Christian Geving (e.f.)
fagsjef

Trond Eirik Silsand
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Statens naturoppsyn Postboks 5672 Torgard 7485 TRONDHEIM